

Amtmand Gerhard Faye

Af H. A. RIIS-OLESEN

DETTE ER BERETNINGEN om nordmanden, som blev kernerdansk. Vel var Norge og Danmark ét rige, da Faye kom til Danmark, men adskillelsen i 1814 bidrog for ham kun til, at han fattede en endnu varmere kærlighed til det land, som han lagde sine rige evner og kræfter i. Gerhard Faye fik så omfattende en gerning i Thy og løste så mange opgaver på en smuk og værdig måde, at han fortjener en ærefuld omtale i vort egnhistoriske skrift.

Han blev født i Lyngdahl sogn i Sydnorge den 22. febr. 1760, hvor faderen, Andreas Faye, var præst, senere provst. Denne stammede fra de bekendte huguenotter i Frankrig, som på grund af religionsforfølgelse måtte flygte til andre lande. Slægten Faye bosatte sig først i Skotland, men udvandrede siden til Norge. Moderen, Margarethe Karine, f. Flinthrough, var af skotsk afstamning. Allerede da Gerhard var 6 mdr. g.l. flyttede familien til Øvrebo, og her i en ensom, vild bjergegn, ca. 3 mil fra Kristianssand, levede han sit barndomsliv. Den dystre natur har sikkert været med til at danne det alvorlige og viljefaste karaktertræk, som var typisk for Fayes personlighed. Samtidig gav de mange strejfture på egen hånd i øde fjeldegne ham det noget indadvendte, drømmende i hans væsen. Her fødtes også en digterisk sværmen for naturen.

Da Gerhard Faye var 15 år gl., mistede han en dygtig huslærer, som med stor dygtighed og flid havde uddannet ham til akademiet, og den efterfølger, der kom, var slet ikke sin plads voksen, hvilket bevirkede, at Faye kundskabsmæssigt gik en del tilbage. Det gjorde ham faktisk noget tungsindig. Det må dog ikke have været helt galt, for i 1779 tog han til København, og året efter fik han studentereksamen med 1. karakter. Efter filosofikum det følgende år rejste han hjem til forældrene i Egersund, hvor han hjalp faderen med forskelligt i embedet. Her opholdt han sig i 3 år og var i denne periode ustandselig i virksomhed med at prædike (!), føre kirkebøger, studere tysk og engelsk og endvidere forberede sin yngre bror til studeringerne. Denne bror må i øvrigt være død ret ung, da man ikke hører til ham senere.

Dog fik han i denne tid lyst til at digte - en evne, der var gået i arv fra hans moder. En del af disse ungdomsdigte er desværre gået tabt, men det smukke digt: "Morgen" er bevaret, hvoraf jeg citerer et enkelt vers:

O, skønne morgengry! Jeg knæler for din magt
og i din virksomhed min hele sjæl sig taber
du som en ny natur med nye kræfter skaber
og blander nattens mulm med dagens gyldne pragt.
Du reddede mig ud af fantasiens tvang
og lagde styrke ned i hver slappet sene;
tungt føler jeg min gæld: antag da denne sang
snart skal et bedre kor med mig sin sang forene.

Faktisk er disse toner nye i hans samtid, og man kan måske driste sig til at kalde ham en forårsbebuder på lyrikkens felt.

Gerhard Faye mente dog ikke, at hans livsvej var at blive digter, men antog, at det var bedre, når denne kunst indflettedes i "en embedsmands egekrans". Med dette formål rejste han til København for at fortsætte de

teologiske studier. Efter at have slidt 2-3 par tøfler, mens han med dogmatikken i hånden vandrede op og ned ad gulvet for at skaffe den fornødne motion, var han ca. 1½ år efter færdig til at gå op til embedseksamen. Men dagen før eksamen blev han alvorligt syg og var i 6 måneder forhindret i at kunne studere, og dette tog Faye som et Guds fingerpeg.

I den følgende tid helligede han sig da helt litterært arbejde og blev sammen med Pram og Rahbek medredaktør af kvartalsskriftet "Minerva", i hvilket Thistedssønnen: Malthé Conrad Bruun, senere debuterede med sine revolutionsglødende digte. Gerhard Faye skrev ikke så få digte, og de skaffede ham megen agtelse og gav ham selv tilfredsstillelse i hans trang til selvudfoldelse. Men et fordelagtigt tilbud om at blive huslærer på Falster var for fristende, da han økonomisk var dårligt stillet. Disse 4 år som huslærer i den naturskønne egn blandt muntre, interessante mennesker blev til stor hjælp for ham. I øvrigt udtalte han sig senere med, at han var uegnet som opdrager og lærer, men om det skyldes hans medfødte beskedenhed, skal være usagt. Noget modløs vendte han i 1789 tilbage til København, og spørgsmålet: hvilken fremtidsvej skal jeg vælge, forstærkede modløsheden hos ham.

I de år var der brug for jurister i Ostindien, og i håb om at finde en sikker livsstilling derude, påbegyndte han det juridiske studium. Allerede året efter fik han sin embedseksamen med bedste karakter, hvilket blev betragtet som en smuk præstation. Men embedet i Ostindien var nu tilfaldet en anden, og han blev derfor ansat som volontør i rentekammerets kammerkancelli. Her var han kun ét år. En dag blev Faye kaldt ind til kammerpræsidenten, grev C. Reventlow, og efter en tid at have underholdt sig med ham om Falsters store naturskønhed og frugtbare jord, opfordrede greven Faye til at indgive sin ansøgning til den ledige forvalterpost på Vestenborg gods. Staten havde lige overtaget dette, og nu manglede man en initiativrig mand til at bestyre godset. Faye var lykkelig over det fine tilbud, og kort efter forelå hans udnævnelse til stillingen.

Efter kun 2 års fraværelse kom Faye nu tilbage til den landsdel, hvor han i en årrække skulle få sit virkefelt. Han kaldte øerne for det yndige land, og da han nu atter betrådte Falsters jord, måtte han knælende takke Gud for den ham uforståelige gave og ønske, at han kunne udføre sit kald til befolkningens bedste. Her på Falster gjorde Faye en stor indsats for at afskaffe hoveriet, som endnu lammede bøndernes udviklingstrang og gjorde dem forarmede. Han fik de store gårde udparcellerede, men dette blev ofte misforstået af egnens godsejere, som følte jorden brænde under sig ved at se forandringen fra fæstebønder til selvejere. Det udviklede sig endog så vidt, at man anlagde proces imod ham, men ved klogskab vandt han den og fik derved oprejsning.

Efterhånden blev flere godser lagt ind under Fayes dygtige ledelse, og staten kunne kun med tilfredshed se den store fremgang i hans distrikter. Samtidig påbegyndte

han sine plantnings- og træforædlingsforsøg, som i høj grad kronedes med held.

I 1794 giftede han sig med Kassa Stockfleth - en datter af stiftslandinspektør Stockfleth i Nykøbing F. Hun var født på Samsø i 1775, og da hun da var purung, så Faye hende ved en høstfest, hvor hun forklædt som bondepige virkede så charmerende på den lidt stive amtsforvalter Faye, at han kort efter et besøg hos forældrene erholdt hendes hånd og hjerte, og at Kassa samtykkede, stod at læse i hendes strålende blik. Ægteskabet var meget lykkeligt. Kassa forstod ved sit livsglade sind at kunne sprede det tunge, som ofte ville bemægtige sig Fayes sind. Kort efter giftermålet blev Faye konstitueret til som amt mand at skulle bestyre alle landvæsenssager på Falster, og gennem dette arbejde forberedtes han til sin kommende amtmandsgerning heroppe i Thy. Resultater så han nu af sit arbejde: forarmede bønder hævede sig til velstand, moradser omskabtes til blomstrende enge og nøgne overdrev til frugtbart pløjeland. Og venner fik han mange af på grund af sit elskværdige væsen.

Da embedet som amtmand i Thisted amt blev opløst ledigt efter etatsråd Ahrens forflyttelse, søgte Gerhard Faye det, og kun 8 dage efter modtog han sin bestalling. Rentekammeret udbad sig i den anledning et generalregnskab over de 14 års administration af de kongelige godser, og nettooverskuddet til kongen viste sig at blive 6 tønder guld. Nu havde Faye tilendebragt sit hverv, men det var med tungt hjerte, han forlod den smilende ø, hvis befolkning havde vundet så stor en plads i hans hjerte. I taknemmelig erindring om hans værdifulde virksomhed for land- og skovvæsenet rejste befolkningen ham en smuk mindestøtte i Gåbense skov.

Den 29. sept. 1805 ankom Faye her til amtet. Han glædedes over de store vidder og kuplede høje, men han savnede træerne til at bryde linien. Vejene var halsbrækkende og alt for smalle for hans brede rejsevogne. Da man nåede til amtsgården i Thisted, var bohavet endnu ikke ankommet, og således måtte hele familien overnatte i rejseklæderne. Den første tid var ikke lystelig, idet kontorpersonalet havde taget plads andet steds, og kun en 70-årig mand var tilbage. De økonomiske kår for en amtmand var dengang dårlige, selv med den største sparsommelighed kunne lønnen ikke strække til, og den opsparede kapital svandt hurtigt ind. Lykkeligvis fik Faye et løntillæg på 500 rigsdaler årlig, ellers var det endt galt. De økonomiske kår i amtet forværredes ved krigens udbrud, så ejendommene måtte pantsættes.

Noget af det første, Faye tog fat på, var at få vejene forbedrede, idet de en stor del af året var ganske ufremkommelige. Men hvem skulle anlægge de nye veje? Faye delte arbejdet ud til bønderne, som i begyndelsen var modvillige overfor det nye hoveriarbejde, som de kaldte det, men efterhånden indså de, hvilket gode det var med faste, velholdte veje. Sammen med vej inspektør Thagård gennemførte Faye sin vej plan, og hovedvejene blev efter datidens forhold fortræffelige.

Fiskeriet ved fjord og hav havde også Fayes varmeste interesse, og han var med til at gøre denne næringsvej til en rig indtægtskilde. Visse stridigheder angående fiskemetoden blev bilagt, og dette erhverv kom i støt udvikling mod lysere tider for fiskerbefolkningen. Aktuell blev også beskyttelsen af vestkysten i krigens urolige periode. Der blev oprettet et skyttekorps på 400 mand,

som alle var bevæbnede. At det havde sin betydning og berettigelse viste sig i 1808, da afdelingen i Røhr reddede briggen "Peter og Anna" fra fjendens vold. Senere oprettede Faye 3 batterier ved Klitmøller og 4 i Vigsø bugt og befæstede dem med kanoner og svingbasser. De gjorde så god fyldest, at kun ét skib det år blev taget ved kysten. Faye fik for dette kongehusets tilfredshed og tak. Under krigen måtte thyboerne sende proviant til Sydnorge, og Faye blev således på én gang: spækhøker, slagter og general (citat!). Det var ingen let opgave, men i 7 år blev det gennemført, og en hungersnød blev afværget.

Faye viser megen forståelse for redningsvæsenet ved kysten. Endskønt lovene forbød kystbefolkningen at bemægtige sig vrags- og strandingsgods, så var den i en sådan armød, at en stranding blev anset for at være en lykkelig begivenhed og ved nattetid hentede det opdrevne gods. Ved oprettelse af bjergeselskaber med en retfærdig fordeling af lodderne opnåede Faye at få befolkningen til at våge over tyveri af vragrester.

Da de fjendtlige tropper i slutningen af krigen var trængt ind i Holsten, blev hvert amt beordret til at skulle opretholde en legion af ryttere. Faye var handlingens mand; selv gav han 1000 rigsdaler til formålet samt fuld ekvipering til en rytter. Egnens og byens formuende mænd fulgte det gode eksempel, og 8 dage efter stod 150 ryttere opstillet på torvet i Thisted, men de kom dog ikke afsted denne gang.

Skolevæsenet havde også Fayes store interesse, ja - man kan næsten sige kærlighed. Da den betydningsfulde lov af 29. juli 1814 kom, udførte han et beundringsværdigt arbejde for at skaffe sognene bedre skoleforhold, og de små, usunde og lavloftede lokaler blev afløst af mere rummelige og lyse skolestuer. Ofte besøgte Faye skolerne for at påse, at alt var, som det skulle være. Det var også ham, der udkastede planen om et seminarium i Snedsted og fik det oprettet i 1812 i præstegården. Det blev for egnen et åndeligt kulturcentrum, hvor mange dygtige skolefolk fik deres uddannelse, bl. a. skaberen af den danske højskolebevægelse, Kristen Kold. Senere blev seminariet flyttet til dets nuværende plads i Ranum. Amtmand Faye startede også en teknisk skole i Thisted, idet han i 1827 oprettede en såkaldt søndagsskole for byens unge håndværkere med undervisning i regning, geometri, tegning, historie, skrivning og geografi.

En af Fayes store fortjenester var oprettelsen af et bibliotek i Thisted. Med kongelig sanktion stiftede han i 1807 et offentligt bibliotek under navnet: Det thylandske Provincial Bibliotek. I en indledning til statutterne påvises dets betydning for "den til viden opdragne embedsmand, den tænkende borger, kort sagt enhver, som ønsker ikke alene at være et nyttigt, men også et dannet medlem af selskabet". Medlemmerne betalte 3 rigsdaler om året, medens afgiften for degne, skoleholdere og enkelte mænd af bondestanden nedsattes til i rdl. Medlemmerne skulle sørge for at lægge kardsupapir om de lånte bøger. Biblioteket rejstes og blev drevet ved frivillige bidrag. Bogbestanden talte ca. 1600 bind. Samme år (1807) oprettede Faye et par sygestuer i Thisted til afløsning af en privat klinik, som en af lægerne havde indrettet i 1790'erne.

Faye havde også medført stor interesse for landbrug, skovvæsen og havedyrkning fra sin Falstertid. Han var medvirkende til, at afløsningen skete fyldest, så der

dannedes adskillige selvejergårde. Ligeledes afløstes de forældede dyrkningsmetoder med mere moderne. Det skyldtes selvfølgelig ikke blot Faye, men en række betydelige mænd, som gik ind for sagen. Men amtmand Faye var utrolig virksom. Man fortalte, at han var den første heroppe, der lagde kartofler i åben mark, og dermed overbeviste landmændene om, at det var et godt næringsmiddel. Hør- og hampavlen fik også stor udbredelse, og i nærheden af Thisted oprettedes en fabrik, hvor hørren behandledes. For plantningssagen gjorde Faye et mesterligt arbejde, og plantagen i Thisted var oprindelig en planteskole, hvorfra egnens beboere kunne hente træer til udplantning. Den blev anlagt i 1821.

Midt i travlheden kunne Faye dog ikke overdøve digtertrangen, og et udslag af hans gode evner i den retning foreligger fra 1817. Da fejredes reformationsfesten i Thisted kirke, og Faye havde til lejligheden forfattet en kantate, som blev afsunget af menigheden. Jeg skal citere første og sidste vers:

Lysset slukkes - solen blegner,
kraft og ungdom svinder hen.
Løvet falmer - egen segner
mod sin barndoms grav igen.
Men af graven atter stiger
livet i fornyet vår.
Sønnen brydes - døden viger
og en ny natur opstår.

Trygt på Zions høje tinde
skal din kirke evigt stå;
himlens hære skal forsvinde,
jordens herlighed forgå.
Men din almagt og din ære
og dit rige står endda,
lovet, priset, takket være
du, vor Gud - halleluja.

*

I årene 1822-23 indleverede amtmand Faye sine litterære arbejder til bogtrykkeren. De udkom i 4 dele, hvoraf "Kærminderne" indeholder de smådigte, der endnu var i behold. 2. del var et sørgespil i 5 akter: "Clementine og Porcella", og 3. og 4. del hed "Panurgio", to bind myter af poetisk og filosofisk art.

Fortalen til digtsamlingen kaster lys over denne dygtige, gennemdannede og beskedne mands hele karakter og tænke måde. Sjældent har man hørt en mand udtale sig klogere og dybere om sin egen geming. Jeg gengiver nogle enkelte linier af fortalen: "For Dem, mine ædle herrer, der i offentlige blade har gjort mig den ære at nævne mig blandt Danmarks hensøvede digtere, vil det synes underligt at se mit genfærd opstige af sin grav for at nedlægge en eneste markblomst på musernes alter". Faye skildrer derefter det rundelige mål, han i en årrække nød af modgangens bæger, så harpen blev forstemt, og det er i den periode, han tilintetgør mange af sine digte. Derefter indtrådte en lykkeligere tid med meget arbejde og, og "den bløde digterton" blev ombyttet med embedsmandens kolde og knudrede sprog, hvorved "de fornærmede muser flygtede". Men heldigvis vendte de tilbage og rakte ham den bortslængte harpe. Faye kalder sine digte for "en tabt blomst af den urtekost, som engang flettedes i det norske selskab". - Der har været en krise i hans liv, hvor han kæmpede mellem at give efter for kunstens muse eller

overgive sig til embedsmandens opslidende virksomhed. Dog - han blev et lykkeligt menneske.

Nogle af digtene har en ewaldsk klang, f.eks.:

I hellige lunde,
hvis smeltende skønhed udbrede
i sorgfulde stunde
en stille, højtidelig glæde,
som venlig tilsteder
den olding, der græder,
at klage sin sorg og tømme sin nød
i eders medlidende skød.

Jeg her fra det svale,
lethævende espeløvs skygge
ser solen dale
bag bjergenes blålige rygge.
Tusmørket omringer
med tågede vinger
mit svajende løv, og den susende ø
omfavner min ensomme ø.

Til sin Kassa skrev han et kærlighedsdigt:

O, du som skænkes mig af Gud,
som binder mig med bløde rosenkæder
til livet og dets stille glæder –
til evigheden selv: Min elskede - min brud.

Maria Stuart har han rejst et smukt minde i digtet: "Forglemmelsens kilde". Her hedder det bl. a.:

Her glemte du, Maria, dine fejl
og al den kval, din ungdoms letsind skabte;
nu vandrer du ved kildens klare spejl
og leger med den krone, som du tabte,
og smykker dine lokker med
et diadem fra sorgens blomsterbed.

*

Karakteristisk er også digtet fra kongens fødsels dag og freds festen d. 28. jan. 1814. Slutningsverset lyder således:

Trofaste Norge - Elskte land!
Mødtag fra Danmarks fjerne strand
vort ømme afskedsminde.
Velsignelser omringe dig –
bliv stor i held, i dyd og krig,
men aldrig Danmarks fjende.
Held - held - farvel,
tårer fælde - dine fjelde.
Dana sukker - Skæbnen tavs sin rulle lukker.

*

Clementine af Porcella - et dramatisk værk, men noget tørt. Det dramatiske er ikke Fayes stærke side. Stoffet er hentet fra den franske revolutions blodigste periode.

"Panurgia" er et mærkeligt arbejde - et forsøg på i poetisk form at skildre verdens tilblivelse og den første menneskeslægts historie. Faye træder her fremfor offentligheden som den frittænkende rationalist. Mosebøgerne er en art mytologi, og hans Kristusskikkelse savner det højt guddommelige præg. Steen St. Blicher skriver i et brev fra 1826 sin ærlige mening om Panurgia: "Et fantasifuld digtning i et rent, blomstrende sprog med mange dybder, men almenlæsning bliver det aldrig". Den norske litteraturkritiker Alf Harbitz har i en lang artikel rejst amtmand Faye et smukt minde, hvori han fremfører

den påstand, at kritikeren Molbech gennem sin dårlige anmeldelse af Fayes arbejde i ”Dansk Litteraturlidende” (1827) har hovedparten af skylden for, at hans navn som digter er glemt. Alf Harbitz slutter sin artikel med følgende ord: Lad nu Gerhard Faye få sin plads i vor litteraturs historie.

Ligesom Faye var en frisk og initiativrig mand i sit embede, således var han til opmuntring i sit hjem. Det er vel ikke for meget at sige, at han var elsket af høje og lave, i by og på land. Den talrige vennekreds, som samledes i hjemmet, nød godt af fru Kassas smilende og yndefulde væsen og Fayes livfuldhed. Der var 6 børn i ægteskabet, men to af sønnerne døde ret tidligt. Den ældste søn beklædte embedet som overkrigskommissær og byskriver i Thisted - han døde i 1842.

Som den dygtige embedsmand, Faye var, vandt han kongehusets agtelse og hæder. I 1809 udnævntes han til Ridder af Dannebrog, i 1827 Dannebrogsmænd, i 1829 til konferentsråd og i 1840 til Kommandør af Dannebrog. Kort før sin død holdt han sit 50 års embedsjubilæum, og ved denne lejlighed tillagdes han rang med stiftamtmand. Det var den 10. aug. 1841. Både land og by var mødt op med store gaver, bl. a. en kostbar sølvthemaskine, to bordopsatser og et par smukke kørehopper. I sange, taler og breve hyldedes den afholdte amtmand. Byens og omegnens damer overrakte Faye en pragtfuld, broderet lænestol med fodtæppe. Om aftenen var plantagen illumineret, og man festede lige til den lyse morgen.

Fayes kræfter ebbede stille ud, og den 11. marts 1845 døde han stille og roligt. Der var oprigtig sorg over hans bortgang, og af referater kan man tydeligt spore egnens hengivenhed for den afdøde amtmand. Et noget naivt, men velment digt læste man senere i ”Den nordcimbri-

Tilskuer”. Det bærer overskriften: Tanker ved Gerhard Fayes lig.

Så har vor gamle amtmand bogen lukket
og sagt sit kære Thy og Mors farvel;
nu fra hver bondes hjerte stiger sukket
til stjernehimlen for hans sjæleheld.
Han var glæde her - så mange, som vi vare,
nu glæde Gud ham hist iblandt de vises skare.

Og 3. vers:

O, hør vor bøn - o Gud - du eviggode -
den ædle olding var os jo så kær!
Giv du ham hist en eller anden klode
at styre, som han styred amtet her,
og da engang, når vores tid er omme,
så lad os til vor gamle amtmand komme.

*

Begravelsen fandt sted den 25. marts under stor deltagelse og megen ceremoniel. Talrige af amtets verdslige og gejstlige embedsmænd foruden store skarer af borgere og bønder var mødt op for at stede deres afholdte ven til hans sidste hvilested.

Både i sørgehuset og i kirken var der pyntet så smukt som muligt. Hele byen bar præg af højtideligheden. I kirken talte stedets sognepræst, provst Marcus Michelsen, og et mandskor ledede sangen. Efter højtideligheden nedsattes liget i den gravhvelving, der var indrettet på byens nye kirkegård.

Befolkningen rejste en mindestøtte i plantagen af den afholdte amtmand.

(Kilde: Historisk Årbog for Thisted amt 1958, side 404-417)